

ภาพร่างในงานศิลปะภาพพิมพ์หิน (Lithograph) :
กรณีศึกษา การเรียนภาพพิมพ์หิน คณะศิลปกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
Sketch in Lithograph : Case Study of Learning
Lithograph the Faculty of Fine and Applied Arts,
Rajamangala University of Technology Thanyaburi

อาจารย์ยงยุทธ สกุลชาตรี

ภาควิชาทัศนศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

Department of Visual Arts Faculty of Fine and Applied Arts,
Rajamangala University of Technology Thanyaburi.

Yongyut Sakulchatri

บทคัดย่อ

ศิลปะภาพพิมพ์หินกับกระบวนการเรียนการศึกษาในประเทศไทย มีอยู่ในสถาบันทางการศึกษาเพียงไม่กี่แห่งที่จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรสากล มีการให้การศึกษามาตรฐาน 4 กรรมวิธีหลัก คือ ภาพพิมพ์แกะไม้ (Woodcut) ภาพพิมพ์ร่องลึก (Etching) ภาพพิมพ์ซิลค์สกรีน (Silkscreen) หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่าภาพพิมพ์ตะแกรงไหมและภาพพิมพ์หิน (Lithograph) กระบวนการเรียนการสอนดังกล่าวข้างต้นปรากฏอยู่ในสถาบันการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยที่เป็นที่ยอมรับในแวดวงทางการศึกษาศิลปะระดับประเทศและนานาชาติ อาทิเช่น มหาวิทยาลัย

ศิลปากรจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรศิลปะภาพพิมพ์ คณะจิตรกรรม ประติมากรรม ภาพพิมพ์และภาพไทย คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัย เชียงใหม่ ภาควิชาวิจิตรศิลป์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยี พระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง คณะนฤมิตรศิลป์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา สถาบันบัณฑิต พัฒนศิลป์และที่คณะศิลปกรรมศาสตร์ หลักสูตรศิลปะภาพพิมพ์ และ ภาควิชาทัศนศิลป์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี โดยได้ เปิดทำการเรียนการสอนตามขั้นตอนเดียวกันกับมหาวิทยาลัยอื่นๆ รูปแบบ ของกระบวนการในการเรียนรู้เชิงทฤษฎีและปฏิบัติตามมาตรฐานสากลนั้น นักศึกษาจะได้ฝึกปฏิบัติตั้งแต่การศึกษาภาคทฤษฎีประวัติความเป็นมา ของศิลปะภาพพิมพ์หินและภาคปฏิบัติโดยได้เรียนรู้กระบวนการการสร้าง งานด้วยวัสดุเคมีภัณฑ์ที่เป็นมาตรฐาน เช่น แม่พิมพ์เทคนิคดินสอไข หมึก ไข (Tusche) และเทคนิควิธีการประยุกต์ในปัจจุบัน

คำสำคัญ : ภาพพิมพ์หิน

Abstract

In Thailand, there are few educational institutes which maintain standards of teaching and learning the process of a lithograph curriculum. To reach a standardized curriculum, four main processes are required to be taught; woodcutting, etching, silk screening, and lithograph. This process of learning and teaching can be seen in the universities or institutes which are recognized

in the field of arts at national and international levels. Those are, for instance, Silpakorn University which offers a printmaking program, Chiang Mai University (the Faculty of Painting, Sculpture and Graphic Arts and the Faculty of Fine Arts), King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang (the Department of Fine Arts, the Faculty of Architecture), Chulalongkorn University (the Faculty of Creative Arts), Burapha University (the Faculty of Fine and Applied Arts), Buditpatanasilpa Institute, and Rajamangala University of Technology Thanyaburi (the Faculty of Fine and Applied Arts which provides a printmaking program and the Department of Visual Arts). Additionally, Rajamangala University of Technology Thanyaburi offers a standardized curriculum like other universities. Following a standardized form of teaching and learning, students first learn theories and then put them into practice. In theory, they study a history of lithograph, and in practice, they learn about a process of creating art work with standard chemical substances. For example, they learn about a litho-pencil technique, tusche, and current application techniques.

Keyword : Lithograph

การเรียนการสอนภาพพิมพ์หิน

การจัดการเรียนการสอนภาพพิมพ์หิน ควรจัดเตรียมความพร้อมของห้องปฏิบัติการงานพิมพ์สำหรับการพิมพ์โดยแยกเป็นสัดส่วน มีอุปกรณ์และเครื่องมือทางการพิมพ์ตามหลักมาตรฐานสากล ที่มีแท่นพิมพ์จำนวน 2 แท่นพิมพ์เพื่อรองรับการพิมพ์ผลงานขนาดใหญ่ (ขนาดกระดาษ 90 x 100) (ภาพที่ 1) แท่นพิมพ์ขนาดกลางรองรับการพิมพ์ขนาดเล็ก (ขนาดกระดาษ 50x70) (ภาพที่ 2)

ภาพที่ 1 แท่นพิมพ์ขนาดใหญ่

ภาพที่ 2 แท่นพิมพ์ขนาดเล็ก

และมีการควบคุมอุณหภูมิโดยติดตั้งเครื่องปรับอากาศเพื่อคงความเป็นอุณหภูมิที่พอเหมาะทางการพิมพ์โดยอุณหภูมิที่เย็นพอเหมาะ (22-25 °c) จะส่งผลดีต่อการคงไว้ซึ่งคุณภาพทางการพิมพ์เพื่อความสดและคงไว้ในรายละเอียดของต้นฉบับ (แม่พิมพ์) ให้ได้มากที่สุด เพราะกรรมวิธีในการสร้างสรรค์แม่พิมพ์และการพิมพ์ภาพพิมพ์หินได้ยึดหลักตามแบบฉบับมาตรฐานของประเทศตะวันตก ซึ่งริเริ่มขึ้นในราวปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 (ราว ๆ พ.ศ. 2339) ในประเทศเยอรมนี (กัณญา เจริญศุภกุล, 2540 : 20) ซึ่งมีสภาพภูมิอากาศหนาวเย็นแบบยุโรปโดยผู้ที่คิดค้นริเริ่มคือ Alois Senefelder ซึ่งค้นพบขึ้นโดยความบังเอิญจากการขีดเขียนวัสดุประเภท

ไขลงบนผิวหน้าของหินปูน ซึ่งปรากฏขึ้นเป็นภาพหรือตัวอักษรและได้ทดลองทำการพิมพ์อย่างง่าย ๆ ซึ่งกลายเป็นหลักการและวิธีการสำคัญของเทคนิคการพิมพ์ภาพพิมพ์หินคือ หลักการความไม่เข้ากันของน้ำและไข กล่าวคือแม่พิมพ์หินปูนโดยธรรมชาติจะมีรูพรุนเล็กๆ บริเวณผิวหน้า หากแต่เมื่อขีดเขียนไขลงบนผิวหน้าหินให้ปรากฏเป็นตัวอักษรหรือรูปภาพแล้วนำกรดอ่อนๆ (กรดฟอสฟอริก-Phosphoric Acid) และกรดไนตริก (Nitric Acid) ผสมกับกาวกระถิน (Pure Gum) ทำการกัดบริเวณผิวหน้าเพื่อให้ปรากฏเป็นตัวภาพบริเวณผิวหน้าแม่พิมพ์ (บริเวณไขที่จับอยู่ผิวหน้าหินเป็นตัวรองรับหมึกพิมพ์จากลูกกลิ้งหมึก) เมื่อทำการพิมพ์จะนำฟองน้ำชุบหมาด ๆ ลูบไล้บริเวณผิวหน้าแม่พิมพ์ซึ่งคุณสมบัติน้ำกับน้ำมันจะแยกตัวออกจากกันทำให้บริเวณตัวภาพที่เกิดการเขียนด้วยวัสดุประเภทไขจะรองรับหมึก ส่วนบริเวณที่ไม่ปรากฏไขอยู่บนผิวหน้าแม่พิมพ์ซึ่งมีน้ำหล่อเลี้ยงอยู่จึงไม่ติดหมึก จากนั้นจึงทำการกลิ้งหมึกลงบนผิวหน้าของแม่พิมพ์ให้หมึกพิมพ์ไปติดอยู่กับบริเวณตัวภาพแล้วจึงนำกระดาษมากดทับเพื่อถ่ายโอนภาพจากแม่พิมพ์ให้ไปปรากฏลงบนผิวหน้ากระดาษอีกทีหนึ่งและเมื่อทำซ้ำตามขั้นตอนดังกล่าวก็จะสามารถพิมพ์ภาพจากแม่พิมพ์อีกได้ตามต้องการ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ.2545 เกิดการปฏิรูปการศึกษาทุกระดับ มีการยกระดับของสถาบันราชภัฏและสถาบันเทคโนโลยีราชมงคลขึ้นเป็นมหาวิทยาลัย โดยมีเป้าประสงค์ยกระดับคุณภาพและพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อพัฒนา นักศึกษาให้คิดเป็น แก้ปัญหาเป็นและเห็นคุณค่าวัฒนธรรมไทย มีการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการศึกษาให้ใกล้เคียงกับสถาบันอุดมศึกษาที่ดี เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในคุณวุฒিবัณฑิตที่มีคุณภาพและมาตรฐานที่สามารถเทียบเคียงกันได้ จึงก่อเกิดกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย

(Thai Qualifications Framework for Higher Education; TQF; HEd) เพื่อเป็นเครื่องมือในการนำนโยบายที่ปรากฏในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติที่เกี่ยวกับมาตรฐานการศึกษาของชาติในส่วนของมาตรฐานการอุดมศึกษาไปสู่การปฏิบัติในสถาบันอุดมศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีเป้าประสงค์หลักคือมุ่งเน้นที่มาตรฐานผลการเรียนรู้ของบัณฑิต (Learning Outcomes) เป็นการประกันคุณภาพบัณฑิตที่จะส่งผลต่อความมั่นใจถึงกระบวนการผลิตบัณฑิต มีมาตรฐานคุณวุฒิแบ่งเป็นสายวิชาการ มุ่งเน้นศาสตร์บริสุทธิ์ด้านศิลปศาสตร์หรือวิทยาศาสตร์และสายวิชาชีพ มุ่งเน้นการศึกษาในลักษณะของศาสตร์เชิงประยุกต์ หลักสูตรสายวิชาชีพจะมุ่งเน้นความเข้าใจ การวิจัย ความรู้ทางทฤษฎีในสาขาวิชาและสาขาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงพัฒนาความสามารถในการคิดและแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมกับทุกสถานการณ์ โดยมีรายละเอียดของเนื้อหาสาระที่อยู่ในกรอบมาตรฐานความรู้ 5 ด้าน คือ 1. ด้านคุณภาพ (Ethics and Moral) 2. ด้านความรู้ (Knowledge) 3. ด้านทักษะทางปัญญา (Cognitive Skill) 4. ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ (Interpersonal Skill and Responsibility) 5. ด้านทักษะการคิดวิเคราะห์ตัวเลขการสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (Numerical Analysis, Communication and Information Technology Skill) และที่สำคัญคือในรายสาขาวิชาที่ต้องการทักษะทางกายภาพสูง เช่น การวาดภาพ ดนตรี การเต้นรำ พลศึกษา การแพทย์และวิทยาศาสตร์การแพทย์ จำเป็นจะต้องมีการเพิ่มการเรียนรู้ทางด้านทักษะพิสัย (Domain of Psychomotor Skill) นอกจากนี้ยังมีกระบวนการการทวนสอบมาตรฐานการเรียนรู้ของนักศึกษา เพื่อพิสูจน์ถึงการบรรลุถึงเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนการสอน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของระบบประกันคุณภาพภายในของสถาบันอุดมศึกษา

จากปัจจัยข้างต้นดังกล่าว การจัดการเรียนการสอนในปัจจุบัน ผู้สอนจำเป็นต้องอย่างยิ่งในการมองเห็นปัจจัยสู่ความสำเร็จของกระบวนการสอนเพื่อให้ผลสัมฤทธิ์สูงสุดอยู่กับผู้เรียน ในรายวิชาภาพพิมพ์ 4 (ภาพพิมพ์ Lithograph) ซึ่งผู้สอนได้จัดทำกระบวนการเรียนการสอนให้กับนักศึกษาหลักสูตรศิลปศึกษาภาพพิมพ์รุ่นแรกตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (TQF) โดยจัดทำรายละเอียดของวิชาให้คล้องกับเนื้อหา รายละเอียดของหลักสูตร (Program Specification) และความรู้ด้านการปฏิบัติเพื่อสอดคล้องกับหลักการของการสร้างประสบการณ์ภาคสนาม (Field Experience Specification) ซึ่งการจัดทำรายละเอียดของรายวิชา (Course Specification) สัมพันธ์กับแผนที่การเรียนรู้ (Curriculum Mapping) และเป็นกรอบสำคัญที่ผู้สอนต้องเฝ้าสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษา โดยเฉพาะทางด้านทักษะการแสวงหาความรู้ การพัฒนาทักษะด้านปัญญาของผู้เรียนที่มีต่อภาคทฤษฎีและการฝึกปฏิบัติ การคิดวิเคราะห์ และการแก้ไขปัญหาต่างๆเป็นลำดับเป็นขั้นเป็นตอนตามแผนที่วางไว้ การเรียนการสอน จากประสบการณ์ที่สอนนักศึกษาพบว่าปัญหาในสถานการณ์ที่คล้ายคลึงและแตกต่างกันตั้งแต่กระบวนการคิด กระบวนการทางสร้างหรือผลิตชิ้นงานซึ่งสัมพันธ์กับการปฏิบัติงานในห้องพิมพ์ (Studio Print Workshop) เช่น กระบวนการเขียนและการสร้างแม่พิมพ์ ผู้เรียนต้องเรียนรู้คุณลักษณะสำคัญของกระดาษ ไชชนิดต่างๆ ที่ใช้เขียนแม่พิมพ์ สารเคมีที่มีผลต่อการสร้างหรือทำลายแม่พิมพ์ นอกจากนี้ นักศึกษายังต้องมีความชำนาญในกระบวนการพิมพ์เพื่อให้ผลงานมีคุณภาพสม่ำเสมอตลอดการพิมพ์ในแต่ละชิ้นผลงาน

ภาพที่ 3 ภาพประกอบการพิมพ์

กระบวนการเรียนการสอนศิลปะภาพพิมพ์หิน (Lithograph) ปัญหาสำคัญอย่างหนึ่งที่คุณสอนได้พบและพิจารณาเห็นถึงความสำคัญของผู้เรียน คือ ผู้เรียนมีทัศนคติที่เข้าใจในกระบวนการสร้างสรรค์แม่พิมพ์หินในลักษณะเชิงลบ คือ ความยุ่งยากและความลำบากซับซ้อนอันเกิดจากกระบวนการสร้างแม่พิมพ์และการพิมพ์โดยเป็นประสบการณ์บอกต่อจากรุ่นพี่ (นักศึกษาหลักสูตรก่อนTQF) ที่มีทัศนคติเชิงลบกับความผิดพลาดทางการสร้างสรรค์ที่ยังไม่ถูกแก้ไขบอกต่ออย่างรุ่นน้อง ทำให้นักศึกษาดังทัศนคติเชิงลบต่อการเรียนการสอน เมื่อผู้สอนได้เข้ารับผิดชอบในภาคการเรียนการสอน จึงได้พยายามทำความเข้าใจถึงปัญหาดังกล่าว และได้ทำการเรียนการสอนในระยะเวลาหนึ่ง (2554-2556) และได้เห็นถึงปัญหาเร่งด่วนอยู่สองประการ คือ การปรับเปลี่ยนทัศนคติของผู้เรียน กับปัญหาการวางแผนการทำงานอย่างสร้างสรรค์และเป็นระบบ จากประเด็นทั้งสองหัวข้อดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนจึงได้รวบรวมข้อมูลที่เกิดขึ้นจากกรณีศึกษาภายในห้องเรียนนำมาวิเคราะห์และนำเสนอ เพื่อให้เห็นถึงความสำคัญของการแก้ปัญหาล่วงหน้า เพื่อให้นักศึกษามีทัศนคติที่ดีขึ้นต่อการเรียน จึงได้นำตัวอย่างผลงานของ

รุ่นที่ซึ่งจัดเป็น “คนต้นแบบ”(Roll Model) ในการทำแม่พิมพ์ดังกล่าวที่มีความมุ่งมั่นในความเพียรของการปฏิบัติงานตลอดระยะเวลาตั้งแต่ในชั้นปีที่ 2 ตลอดจนถึงปัจจุบันซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในช่วงของการปฏิบัติศิลปนิพนธ์ (ชั้นปีที่ 4) คือ นางสาวมัตติกา มานันตพงศ์ เพื่อเป็นแนวทางให้นักศึกษาได้เห็นแนวทางการพัฒนาภาพพิมพ์ตั้งแต่การสร้างสรรคภาพร่างในสมัยเรียนชั้นปีที่ 2 เปรียบเทียบกับการสร้างสรรค์ภาพร่างในปัจจุบันขณะทำวิทยานิพนธ์ ซึ่งได้สะท้อนความเข้าใจความลึกซึ้งทั้งทางปัญญาและทางทักษะความชำนาญที่แฝงไว้ในรูปของการสร้างสรรค์ “ภาพร่าง” (Sketch)

นอกจากนี้ยังมีภาพตัวอย่างจากนักศึกษาอีกหลายๆ ท่านที่ๆ ได้สร้างสรรค์ภาพร่างที่มีลักษณะเฉพาะของตัวตนที่น่าสนใจในหลากหลายเนื้อหาและวิธีการ ซึ่งความสำคัญของภาพร่างนั้นมีความสำคัญและสัมพันธ์อย่างลึกซึ้งต่อการนำไปปฏิบัติในทุกขั้นตอนของการสร้างแม่พิมพ์และทางการพิมพ์เทคนิคภาพพิมพ์หิน (Lithograph) ที่มีขั้นตอนและเทคนิควิธีการที่ซับซ้อน ยุ่งยาก จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งยวดที่ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้ จดจำและทดลองปฏิบัติ ทำซ้ำในกระบวนการต่างๆ ของการเตรียมแม่พิมพ์, การกัดกรดแม่พิมพ์, การพิมพ์, การเก็บรักษาแม่พิมพ์และภาพผลงานให้เกิดเป็นความชำนาญ เพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติความยุ่งยากให้กลายเป็นลักษณะนิสัยของความใส่ใจ ความเอาใจใส่ สังเกต มุ่งมั่นในการทดลอง เรียนรู้ ตลอดจนความละเอียดอ่อนในการสร้างสรรค์ผลงานซึ่งจะทำให้กระบวนการเรียนที่แลดูยุ่งยาก ซับซ้อน กลายเป็นความสุขของผู้เรียนที่จะได้เรียนรู้ในการสร้างสรรค์ นอกจากนี้กรรมวิธีทางการพิมพ์ภาพพิมพ์หินจะมีลักษณะเฉพาะและมีต้นทุนสูง ซึ่งทางสถาบันการศึกษาและผู้เรียนล้วนแล้วแต่จำต้องใส่ใจในการลงทุนเพื่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา

และทางการสร้างสรรค์ กล่าวคือ ทางคณะและหลักสูตรวิชาได้จัดเตรียมหลักสูตร สถานที่หรือห้องปฏิบัติการ (Studio) ที่มีมาตรฐาน มีสื่อวัสดุที่ดี (วัสดุทางการพิมพ์บางเทคนิคจำเป็นต้องสั่งซื้อจากต่างประเทศเนื่องจากภายในประเทศไม่มีจำหน่าย เช่น หมึกไชทุซ (Tusche) ซึ่งมีราคาแพง) และอีกปัจจัยหนึ่ง คือ ผู้เรียน นับเป็นปัจจัยหลักในการลดต้นทุนในการสร้างสรรค์ เพราะเหตุที่ภาพพิมพ์หินเป็นภาพพิมพ์ที่จำเป็นจะต้องพิมพ์งานให้เสร็จตามจำนวนที่นักศึกษาต้องการ จึงทำให้ผู้เรียนต้องพิมพ์งานตามจำนวนที่ต้องการให้เสร็จในคราวเดียวกัน หากกระบวนการสร้างแม่พิมพ์การพิมพ์ไม่ถูกต้องจะก่อให้เกิดผลการพิมพ์เสียหายหรือไม่เป็นไปตามเจตจำนงค์ของผู้เรียน และภาพผลงานไม่มีคุณภาพทางการพิมพ์ ซึ่งผลกระทบดังกล่าวจึงตกอยู่กับผู้เรียนที่ต้องสูญเสียค่าใช้จ่ายในการพิมพ์แต่ละครั้ง

กระบวนการเรียนของผู้เรียนในหลักสูตรศิลปะภาพพิมพ์ ผู้เรียนที่ดีจึงควรมีลักษณะนิสัยของการเรียนรู้เชิงประจักษ์ มีกระบวนการจดจำ สังเกต มีความพร้อมในการร่างแบบ บริหารจัดการเพื่อลดความเสี่ยงหรือการสูญเสียควบคู่กับการใช้จินตนาการ อารมณ์ ความฝัน ความรู้สึก ส่วนตนซึ่งเป็นการสมส่วนของการใช้สมองสองซีก คือ การใช้เหตุผล (สมองซีกขวา) การใช้อารมณ์ ความรู้สึก (สมองซีกซ้าย) โดยอาศัยหลักการวางแผนการทำงาน ทั้งก่อน ขณะและหลังการทำงาน โดยทำงานอย่างมีสติ ตรวจสอบ สังเกต แก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่อาจจะเกิดขึ้นและขณะที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงาน (PDCA) ซึ่งหลักการทำงานดังกล่าวผู้เรียนคือผู้บริหารความเสี่ยงในความสำเร็จของตนเองซึ่งจำเป็นจะต้องมีประสบการณ์ มีความรู้ (Knowledge) อันเกิดจากการทดลอง ความชำนาญเพื่อเปลี่ยนแปลงปัญหาให้เป็นปัญญา (Wisdom) โดยกระบวนการทั้งหมดข้างต้นผู้เรียนควร

จะเริ่มต้นจากการจำลองความคิด ความฝัน จินตนาการของตนโดยการใช้อุปกรณ์ที่สำคัญคือการสร้างหรือจำลองภาพจินตนาการจากภายในตนเอง โดยการสำรวจความคิดความต้องการอันแท้จริงให้ปรากฏเป็นภาพร่างงานศิลปะอื่นๆ ภาพร่างจะเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการจำลองความคิดของผู้สร้าง แต่สำหรับศิลปะภาพพิมพ์ที่เป็นกระบวนการสร้างสรรค์ด้วยภาพพิมพ์หินพบว่าความสำคัญของภาพร่างมีบทบาทและความสำคัญมากกว่าการจำลองความคิด ภาพร่างที่ดีจะมีลักษณะเฉพาะที่จะเอื้อต่อการนำไปขยายผลทางเทคนิควิธีการทางภาพพิมพ์ ซึ่งหมายถึงการเลี่ยงผลเสียต่อการลดความเสี่ยง และเป็นการแสดงประสิทธิภาพทางการพิมพ์เพราะภาพร่างจะเป็นตัวกำหนด “เนื้อหา” และมีความเชื่อมโยงถึงเทคนิควิธีการในการสร้างแม่พิมพ์ ด้วยเทคนิคทางการสร้างแม่พิมพ์หินมีสื่อวัสดุหลากหลายในการนำมาประยุกต์ใช้ อาทิเช่น ดินสอไข (Litho pencil) ใช้สำหรับการสร้าง “เส้น” ใช้แรงเสียดสีน้ำหนักร่อน-แกของภาพในลักษณะคล้ายกับการแรงเสียดสีดินสอ ในขณะที่วัสดุในการสร้างภาพอื่นๆ เช่น หมึกไข (Tusche) ทั้งชนิดของเหลว (Liquid Tusche) แท่งไข (Stick Tusche) ซึ่งนำมาใช้กับตัวทำละลายได้ทั้งที่เป็นเชื่อน้ำ, น้ำมันชนิดต่างๆ ย่อมให้ผลทางการเห็นซึ่งแตกต่างกัน ก่อเกิดลักษณะคราบ ร่องรอยให้ปรากฏเป็นพื้นผิว (Texture) ในลักษณะแตกต่างกันเป็นอันมากซึ่งมีผลต่อการรับรู้ทางการเห็นของภาพงานศิลปะภาพพิมพ์หินเป็นอย่างมาก (ผลสัมฤทธิ์ทางเทคนิคนับเป็นปัจจัยเอื้อเป็นอย่างมากต่อการสร้างสรรค์ซึ่งมีลักษณะเฉพาะในงานศิลปะภาพพิมพ์) ดังนั้นความสำคัญของภาพร่างที่ดีจึงนับเป็นเครื่องมือที่ผู้เรียนจะสามารถนำไปสู่การเตรียมความพร้อมในการวางแผนเพื่อการบริหารจัดการในการทำงานตั้งแต่เริ่มต้นจนเสร็จสิ้นกระบวนการ โดยจะสามารถแยกแยะหน้าที่ของ “ภาพร่าง” ที่สำคัญ ดังนี้

1. ภาพร่าง เป็นเครื่องมือจำลองความคิด แนวคิดของผู้สร้าง (ภาพที่ 3-5)

2. ภาพร่าง เป็นเครื่องมือที่ใช้จำลองภาพ รูปทรงต่างๆ ให้สัมพันธ์กับเนื้อหาและบริบทอื่นๆ ที่ประกอบกันเป็นชิ้นเป็นตัวภาพ (ภาพที่ 6-7)

3. ภาพร่าง ใช้เป็นเครื่องมือในการจำลองสถานการณ์และปัญหาอุปสรรคในการสร้างสรรค์ โดยเฉพาะการวางแผนทางการพิมพ์

3.1 ภาพร่าง ใช้เป็นตัวกำหนดสื่อวัสดุที่จะใช้เขียนภาพลงบนเพลทที่สัมพันธ์กับเนื้อหาและความรู้สึกของภาพ เพื่อให้เกิดลักษณะเฉพาะหรือลักษณะโดดเด่นของผลงาน เช่น พื้นผิวหรือคราบร่องรอยต่างๆ ที่เกิดจากวัสดุที่ใช้เขียนภาพบนเพลทซึ่งเป็นไปในลักษณะธรรมชาติของวัสดุที่จะมาปรากฏเป็นคราบหรือร่องรอยที่มีความงดงามในแต่ละจังหวัดที่เป็นธรรมชาติ

3.2 ภาพร่าง จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถกำหนดหรือคำนวณแม่พิมพ์ในการพิมพ์ โดยภาพร่างซึ่งหากเป็นภาพขาว-ดำก็อาจจะคำนวณการใช้เพลทในการสร้างภาพผลงานจำนวน 1 หรือ 2 เพลท หากแต่เป็นภาพที่มีสีส้นน้อยหรือมากผู้เรียนจะต้องฝึกฝนการคำนวณเพลท วางแผนบริหารเพลทให้รองรับจำนวนสีที่จะพิมพ์

3.3 ภาพร่าง เป็นเครื่องมือให้ผู้เรียนได้แก้ปัญหา ลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน ลดต้นทุนในการสร้างสรรค์ เพราะผู้เรียนเมื่อเกิดความชำนาญในการพิมพ์แล้วผู้เรียนสามารถคำนวณและกำหนดพื้นที่สีแต่ละสีที่จะพิมพ์ให้บรรจบลงตัวบนเพลทที่มีจำกัดได้โดยไม่ต้องก่อผลในระหว่างทำการพิมพ์

3.4 ภาพร่าง ที่ดีเป็นเครื่องมือทำให้ผู้เรียนสามารถคำนวณระยะเวลาในการสร้างสรรค์ตลอดทั้งกระบวนการตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงขั้นตอนการพิมพ์ภาพจนเสร็จ เพื่อฝึกฝนให้ผู้เรียนสามารถวางแผนการบริหารจัดการเวลาในการปฏิบัติงานของตนเอง การบริหารเวลาในการทำงานมีความสัมพันธ์กับผู้เรียนอื่นๆ ที่ใช้ห้องปฏิบัติการ (Studio) ร่วมกัน เป็นต้น (ภาพที่ 8)

3.5 ภาพร่าง ที่ดีเป็นเครื่องมือตรวจสอบย้อนกลับถึงผลสัมฤทธิ์ทางการพิมพ์ในเชิง “คุณภาพ”

สรุป ศิลปะในการสร้างสรรค์ภาพร่างเพื่อ “งานศิลปะภาพพิมพ์หิน” จึงมีความสำคัญเป็นอย่างมากสำหรับนักศึกษาศิลปะภาพพิมพ์หิน ได้ตระหนักและเอาใจใส่ในการเรียนรู้เพื่อการนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง ซึ่งเป็นประโยชน์สำหรับผู้เรียนที่จะเห็นซึ่งการเตรียมความพร้อมของผู้เรียนในการนำหลักการข้างต้นไปประยุกต์ใช้ในการวางแผนบริหารจัดการองค์ความรู้ซึ่งมีอยู่ภายในตนเอง คือ ความรู้ ความรู้สึก อารมณ์ ความคิดเห็น จินตนาการ ด้านประสบการณ์ชีวิตของแต่ละบุคคล ผนวกกับการวางแผน การชำนาญทางเทคนิควิธีการเฉพาะของกรรมวิธีในการสร้างสรรค์เพลทในเทคนิคภาพพิมพ์หิน ซึ่งมีเสน่ห์เฉพาะในงานศิลปะภาพพิมพ์หิน (ภาพที่ 9) โดยเฉพาะความสดจัดเป็นเทคนิควิธีการและเป็นหัวใจในการพิมพ์ภาพ เป็นหัวใจเชิงคุณภาพทางการพิมพ์ ส่วนการควบคุมดูแลคุณภาพตลอดการพิมพ์ของจำนวนภาพที่พิมพ์ เหล่านี้ล้วนเป็นคุณภาพเชิงลักษณะ (Quality Control) ที่ผู้เรียนจะได้ฝึกฝนในการปฏิบัติเพื่อให้เป็นผู้ปฏิบัติที่มีคุณภาพขั้นพื้นฐานอันจะนำไปสู่การต่อยอดในระดับขั้นสูงขึ้นไปเมื่อนักศึกษาได้ศึกษาในระดับที่สูงขึ้นสู่การสร้างสรรค์ศิลปนิพนธ์ ซึ่งจะเป็ปัจจัยความสำเร็จตาม

กรอบแนวคิดการพัฒนาความคิดรวบยอด ทั้งหลักการทฤษฎีและการฝึกปฏิบัติ การวิเคราะห์สถานการณ์และการแก้ไขปัญหาต่างๆ เป็นลำดับตามแผนที่วางไว้และฝึกหัดให้สามารถสะท้อนกระบวนการคิดของตนเองเพื่อประสบการณ์งานใหม่ๆ ที่ท้าทายและจัดการกลยุทธ์ในการคิดของตนเอง เพื่อเพิ่มทักษะทางปัญญาตามกรอบแนวคิดของการจัดการเรียนการสอนเชิงคุณภาพอย่างเป็นรูปธรรมในลักษณะ “พอ” พอใจในการกระทำอย่างสร้างสรรค์ “เพียง” เพียงสังเกตในแต่ละขั้นตอน “มีภูมิ” ภูมิคุ้มกันในความผิดพลาดคือ เรียนรู้เหตุและผลของการปฏิบัติ ย่อมส่งผลถึงความสำเร็จ ประโยชน์ในปัจจุบัน (ภาพที่ 10-15)

ภาพที่ 4 การพัฒนาการร่างภาพ

การพัฒนาการร่างภาพในงานภาพพิมพ์เทคนิค Lithograph

ของนักศึกษา นางสาว มัตติกา มานันตพงศ์ ในขณะที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 2

ภาพร่างซึ่งแสดงถึงควมมีคุณค่าทางความคิดและทักษะฝีมือ การเคารพต่อความเป็นจริง ในขณะที่เดียวกันก็เต็มเปี่ยมด้วยความฝันและจินตนาการ

ภาพที่ 5 ภาพร่างในงานภาพพิมพ์

ภาพร่างของนักศึกษาที่สะท้อนแนวคิดของตนเองที่รู้คุณค่าของชีวิตที่มีคุณค่าคุณยายที่ประกอบอาชีพขายผลไม้เพื่อเลี้ยงดูตนเองให้เติบโต โดยภายในภาพเปรียบเปรยถึงตนเองที่เป็นผลไม้ผลใหญ่ที่สร้างภาระอันหนักอึ้งให้กับตาซึ่งซึ่งเปรียบคล้ายกับตา-ยายที่ต้องแบกรับภาระ

ภาพที่ 6 ภาพร่างแสดงเรื่องราวการอุ้มท้อง

ภาพร่างที่แสดงเนื้อหาเรื่องราวที่สะท้อนถึงความเป็นแม่ที่ต้องแบกรับภาระอันยิ่งใหญ่คือการอุ้มท้องตลอดเวลา 9 เดือน โดยนำเสนอผ่านสัญลักษณ์เลข 9 ขนาดใหญ่สีแดงที่จัดวางมั่นคงท่ามกลางความปั่นป่วนวุ่นวายเคลื่อนไหวไปของตัวเลข ในขณะที่ใบหน้าผู้เป็นแม่ยังคงมีสีหน้าที่แจ่มใส แผงไว้ซึ่งความรักที่นิ่งสงบผนวกกับสีสัน บรรยากาศอันอบอุ่นด้วยโทนสีแดง เหลือง และชมพู

ภาพที่ 7 การจำลองภาพร่างด้วยโทนสีต่างๆ

ภาพการทดลองค้นคว้าของนักศึกษาที่สะท้อนถึงความเพียรและความเอาใจใส่ในการมุ่งหาความลงตัวของโทนสีที่จะใช้ในการพิมพ์ภาพ โดยการจำลองภาพร่างด้วยโทนสีต่างๆ เพื่อผลสัมฤทธิ์ทางการเห็น

ก. ภาพร่างจำลองแม่พิมพ์ “สีดำ”

ข. ภาพร่างจำลองการซ้อนสี

ค. ภาพร่างจำลองการพิมพ์โทนสีส้ม

ง. ภาพร่างจำลองการพิมพ์โทนสีฟ้า-เหลือง

ภาพที่ 8 ภาพแสดงการพัฒนาการร่างภาพในงานภาพพิมพ์เทคนิค Lithograph ของนักศึกษา นางสาว มัตติกา มานันตพงศ์ ในขณะที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 4 (วิทยานิพนธ์)

ภาพประกอบการสร้างสรรค์ “ภาพร่าง” ที่สะท้อนถึงความเข้าใจในกระบวนการพิมพ์ภาพเทคนิคภาพพิมพ์หิน คือ มีการแยกสีที่จะไปปรากฏบนเพลทแม่พิมพ์แต่ละเพลทเพื่อการคำนวณปริมาณของการใช้เพลทแม่พิมพ์

เพลทที่ 1 พิมพ์สี
บริเวณใบหน้า

เพลทที่ 2 พิมพ์
บริเวณพื้นหลัง

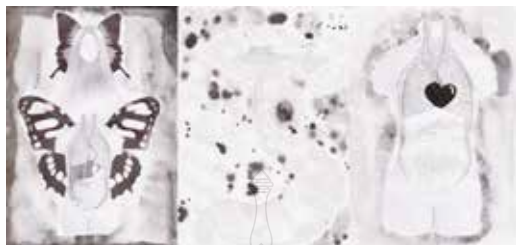
เพลทที่ 3 พิมพ์
ลายเส้นของใบหน้า

*ภาพพิมพ์สำเร็จ

ภาพที่ 9 ภาพแสดงขั้นตอนการพิมพ์เทคนิค lithograph แยกสี ตามลำดับจากการพิมพ์แต่ละส่วนของภาพ จากเริ่มต้นจนถึงภาพสำเร็จ
ของนักศึกษา นางสาวธนิดา ตั้งจิตเจริญ ปัจจุบันศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 3

ภาพที่ 10 ภาพประกอบแสดงการเปรียบเทียบ “ภาพร่าง” กับ “ภาพพิมพ์สำเร็จ”
ที่แสดงถึงการใส่ใจในรายละเอียดของลายเส้นและสีพื้นที่สอดคล้องกันเกิดจากเทคนิค
ทางการสร้างแม่พิมพ์

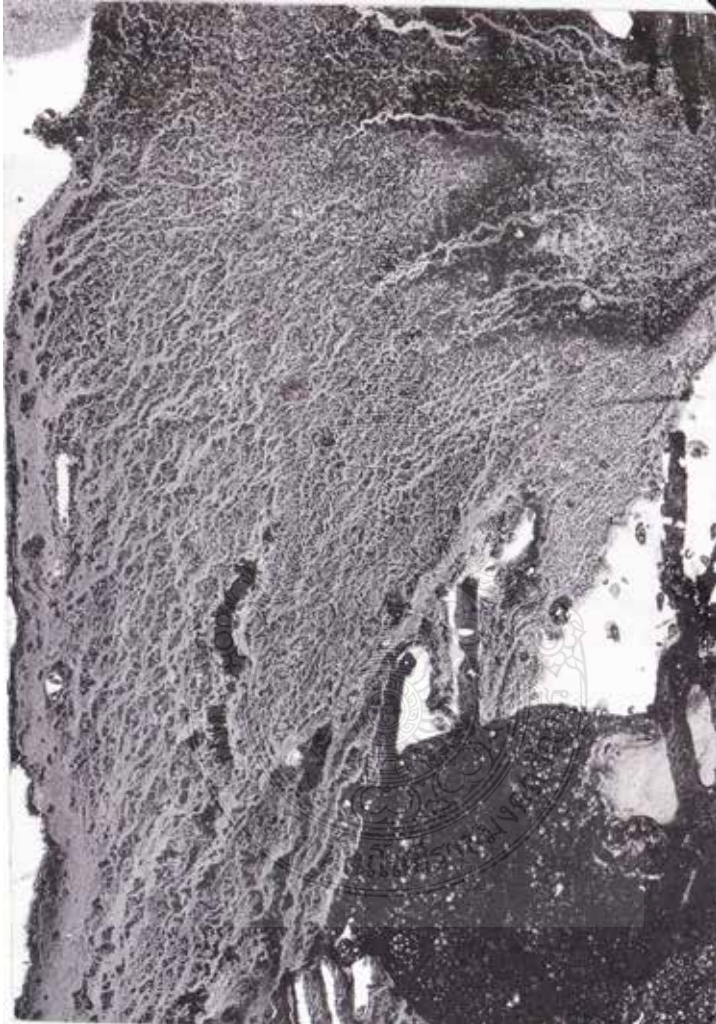
ภาพที่ 11 ภาพประกอบแสดงการเปรียบเทียบ การพิมพ์ที่สะท้อนรายละเอียดของ
ภาพถ่ายเส้นที่น่าสนใจ ในขณะที่เดียวกันนักศึกษาได้เลือกการใช้ค่าน้ำหนักอ่อน-เข้ม
อันเกิดจากการสร้างสรรค์ด้วยเทคนิคการเขียน “ไขหูข” ก่อให้เกิดความรู้สึกถึง
บรรยากาศที่โปร่งบางแต่เต็มเปี่ยมด้วยความลึกกลับ

ภาพที่ 12 ภาพแสดงการพิมพ์เทคนิค lithograph จากภาพร่างสู่ภาพพิมพ์ต้นฉบับ
ของนักศึกษา นางสาวนันทนา หามนตรี ขณะกำลังศึกษาในชั้นปีที่ 3 ที่แสดงออกถึง
ความสามารถในการจำลองเนื้อหาและความสมบูรณ์ทางเทคนิคการพิมพ์ได้ดีเยี่ยม

ภาพที่ 13 ภาพแสดงงานภาพร่าง (sketch) ของ นักศึกษา นายจิรัฐกาล กลิ่นชนะ

ภาพที่ 14 ภาพแสดงพื้นผิว (texture) ที่เกิดจากการเขียนไช (tusche) ลงบนผิวหน้าเพลท Lithograph ก่อให้เกิดลักษณะร่องรอยต่างๆ ปรากฏเป็นค่าน้ำหนักอ่อน-แก่อย่างเป็นธรรมชาติ ซึ่งเป็นลักษณะในงานศิลปะภาพพิมพ์หิน

เอกสารอ้างอิง

กัญญา เจริญศุภกุล. (2535). ภาพพิมพ์หิน. กรุงเทพมหานคร อมรินทร์
พรินติ้ง.

กัญจนา ดำใสภี. (2545). เอกสารประกอบการสอน วิชาภาพพิมพ์ 4.
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
เจ้าคุณทหารลาดกระบัง.

คณะกรรมการอุดมศึกษา. (2552). แนวทางการปฏิบัติตามกรอบมาตรฐาน
คุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ. (อัดสำเนา).

